

Samenvattend werkatelier waddenzeehavens

7 juli 2011
Gemeentehuis Harlingen



de
Coulissen

Arjen Bosch www.decoulissen.nl
Hans Punter www.hanspunter.nl
in opdracht van de Raad van Advies Specialisatie
Waddenzeehavens

Inhoud

Samenvatting havenspecialisatie waddenzeehavens	3
Gespreksnotitie waddenzeehavens	3
<i>Inhoudelijke koers</i>	3
<i>Resultaten werkateliers</i>	4
Unesco-havens	6
<i>Natuuropties</i>	6
<i>Milieuopties</i>	6
Broedkamers voor innovatie	7
<i>Bijlage 1</i> <i>Lijst van deelnemers aan het werkatelier</i>	8

Samenvatting havenspecialisatie waddenzeehavens

Het project Specialisatie waddenzeehavens vindt plaats in opdracht van het Regionaal College Waddengebied (RCW). Op 3 februari besloten de havens dat hun ontwikkeling gebaseerd moet zijn op één visie op de Waddenzee als uniek natuurgebied van internationale betekenis. Drie werkateliers – Baggeren, Leren van elkaar en Nichemarkten – werken de kernpunten voor deze visie uit en bouwstenen aandragen voor een Waddenfondsprogramma.

Arjen Bosch geeft aan dat René Genee (Groningen Seaports) onverwacht verhinderd is. Hij had de stukken intern al besproken en heeft ze telefonisch met Arjen besproken, zodat zijn inbreng in het werkatelier kan worden meegenomen. Arjen schetst het doel van deze bijeenkomst: de voorgaande stappen uit de werkateliers integreren en conclusies te trekken voor de Raad van Advies van het project op 29 september 2011. Daarmee leggen we een breed gedragen fundament voor een Waddenfondsprogramma zeehavens. Op 14 september 2011 zal de decentralisatie van het Waddenfonds formeel zijn beslag krijgen met de ondertekening van een bestuursakkoord tussen de drie noordelijke provincies en minister Schultz.

Gespreksnotitie waddenzeehavens

Aan de hand van de toegezonden gespreksnotitie lopen we de centrale thema's door. Uitgangspunt is het ontwikkelingsperspectief dat de PKB Waddenzee schetst voor de zeehavens:

“De Waddenzeehavens hebben zich duurzaam ontwikkeld op een wijze die recht doet aan hun specifieke ligging en mogelijkheden. Hierbij hebben de havens zich op een afgestemde manier gedifferentieerd en gespecialiseerd.”



Inhoudelijke koers

De zeehavens willen een alliantie met natuur en milieu sluiten en zien daar, gelet op de visie van de Waddenvereniging, ook goede aanknopingspunten voor. Ze willen natuur en de werelderfgoedstatus als een kans voor de economie zien, in plaats van een bedreiging. Daarvoor zoeken we naar programma's waarin natuur en economie samen kunnen optrekken en ingebed kunnen worden in een bredere gebiedsgerichte aanpak. Een voorbeeld daarvan is de beoogde havenuitbreiding van Den Helder als onderdeel van de regionale stimulering in Noord-Holland Noord. Ook de andere havens moet je inbedden in gebiedsgericht proces, zoals in het Eems-Dollardsgebied en het gebied van de aanlanding van de Afsluitdijk, De Boontjes en Harlingen tot Griend.



Gelet op de ervaring dat 'kleinere' zeehavens alleen kansrijk zijn als zij zich op specifieke niches richten, spraken de havens af om de volgende markten te ontwikkelen:

- Den Helder en Eemshaven: offshore (wind)energie met bijdragen aan ontmanteling van olie- en gasproductieplatforms;
- Harlingen: innovatieve scheeps- en jachtbouw voor kleinere beroepsvaart, (zeil)jachten en toerisme;
- Delfzijl en Eemshaven: *biobased economy* die aansluit op het verder te vergroenen chemiepark en energieactiviteiten.



Resultaten werkateliers

De Waddenzeehavens willen praktische onderwerpen aanpakken, zoals leren van elkaar, arbeidsmarkt, scholing, expliciete aandacht voor het baggeren en duurzame bedrijfsvoering met ecoport-certificering.

- De havens nemen het voorstel uit het werkatelier **leren van elkaar** over, en spreken af dat Harlingen daarin de trekkersrol oppakt.
- **Arbeidsmarkt en scholing** pakt Maritime Campus Netherlands (MCN) op en het initiatief ligt bij Marja Doedens. MCN is een maritiem centrum in Den Helder met veel contacten in onderzoeksinstituten en heeft een kennis- en opleidingsnetwerk. Het MCN werkt in het hele waddengebied, evenals Van Hall-Larenstein. Op 22 september tekenen MCN en EnergyValley een convenant om te komen tot een Kenniscentrum offshore wind. Vervolgens staat de bijeenkomst over arbeidsmarkt en scholing gepland.
- **Nichemarkten**, de centrale onderwerpen zijn:
 - duurzaam havenbedrijf en ecoport certificering;
 - offshore wind met assemblage in de Eemshaven en kennis, beheer en onderhoud in Den Helder;
 - *biobased economy* in Delfzijl;
 - jacht- en scheepsbouw in Harlingen, toegespitst op o.a. vergroening van de sector.

Alle nichemarkten richten zich op innovatie van een duurzame ontwikkeling. Het werkatelier reikte de volgende kansen aan:

- **Offshore windenergie**
 - beheer en onderhoud in Den Helder en Eemshaven;
 - faciliteit voor r&d over toepassen van materialen en assemblage in de Eemshaven (m.n. het onderwatercompartiment);
 - testlocatie-op-zee met trainingcentrum bij Den Helder;
 - ontwikkel havencapaciteit voor beheer en onderhoud in Den Helder (eerst op defensie terrein);
 - faciliteren van ontmantelen olie- en gasplatforms (niet besproken).

- **Biobased economy**

- fieldlab voor biobased economy;
- faciliteiten voor toepassing in Delfzijl;
- algen en zilte teelten.



- **Jacht- en scheepsbouw**

- elektrisch varen en LNG;
- varen met zonne- en windenergie;
- verduurzaming kleine beroepsvaart (tevens testen voor grootschalige toepassingen);
- toepassen van duurzame materialen (bijvoorbeeld *biobased* materialen);
- aansluiten op onderdelen uit hieronder genoemde milieuopecties
- creëer voorzieningen in Harlingen om bedrijfsleven te faciliteren.

De deelnemers onderschrijven de bovenstaande suggesties en voorstellen en zien die als bouwstenen voor een programma Waddenzeehavens.

Syntens is bereid om samen met NOM, NHN, Energy Valley en NHL het bedrijfsleven om te enthousiasmeren. Kernprojecten die in het werkatelier brede bijval krijgen, zijn het *fieldlab* voor *biobased economy*, walstroom voor grote schepen, pilotprojecten voor duurzame scheeps- en jachtbouw, en een testlocatie en faciliteiten voor offshore wind. Ook stellen de havens voor om deze kernprojecten met de partners aan te vullen tot een groslijst van projecten. De havens werken met Syntens een kader uit waarbinnen de verschillende projecten een plek krijgen.



Er zit meer samenhang tussen de nichemarkten dan aanvankelijk werd gedacht. Zo zijn *biobased* materialen te gebruiken in de scheepsbouw en mogelijk ook in windmolens. De verduurzaming van het havenbedrijf raakt de uitrusting van schepen en de relatie van assemblage met beheer en onderhoud van windmolens spreekt voor zich. Dit alles biedt kansen voor een gezamenlijke profilering. Zorg daarom dat je samenwerking blijft zoeken.

- **Baggeren**

De resultaten van dit werkatelier zijn ingebracht in het deelprogramma 'Waterkolom en Wadbodem' van programma Naar een Rijke Waddenzee. De directie RWS NN, Programmanager Rijke Waddenzee, Waddenacademie en EL&I bespraken op 5 juli een aantal concrete projecten voor kennisontwikkeling, projecten die ook betrekking hebben op de gebieden bij de zeehavens. Het lastigste punt is de gemeenschappelijke aanpak van de monitoring. Er is kennis nodig over slib bij Den Helder, bij De Boontjes, bij extra spui in de Afsluitdijk, bij haven Harlingen, bij de route van de veerverbinding naar Ameland en in het



Eems-Dollardgebied. Door de gewenste kennis van verschillende partijen te bundelen kun je bijdragen aan het gewenste meetnet. Hier moet je dus samen optrekken met het programma Naar een Rijke Waddenzee. Onder dit kopje vallen ook zaken als gebruik maken van stromingen, zandmotoren en bijvoorbeeld kweldervorming: bouwen met natuur. Hiervoor toonde Ecoshape, een samenwerkingsverband tussen onderzoek en bedrijfsleven (vooral ingenieursbureaus en waterbouwbedrijven) interesse om pilotprojecten in het Waddengebied te benoemen.



Unesco-havens

Op het gebied van emissies en afval zal Europa steeds meer eisen stellen aan de nautische wereld. Dat heeft voor alle havens grote consequenties. Elke zichzelf respecterende haven formuleert tegenwoordig doelstellingen om duurzamer te functioneren. Het bijzondere van de waddenzeehavens is, dat zij aan een werelderfgoed liggen dat vanwege de natuurwaarden op wereldschaal uniek is. Daardoor moet duurzaamheid niet alleen *milieutechnisch* benaderd worden, maar ook als *natuurtechnisch* onderwerp: “hoe kan de natuurkwaliteit in en om de Waddenzee verbeteren door de fysieke ontwikkeling van de havens”.

Welke bedrijven geven een meerwaarde aan een haven in een werelderfgoedgebied?

Naturopties

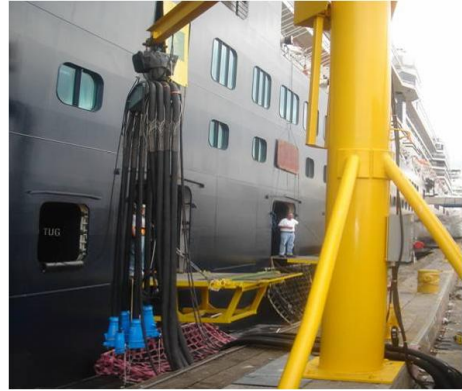
- Haventerreinen kunnen voor een bepaald percentage als natuur worden ingericht, bijvoorbeeld 5%. Denk daarbij aan de inrichting van bermen, overhoekjes, broed(kiezel)plekken voor sterns, watergangen en plas- en drasinrichting op kwelplekken;
- Keuze van materiaalgebruik voor dijken, kades, e.d.;
- (Nog) ongebruikte terreinen tijdelijk optimaliseren als natuur voor waddensoorten;
- Havenontwikkeling koppelen aan natuurprojecten, zodat natuur een integraal onderdeel is van de gebiedsontwikkeling van de haven. Denk daarbij aan:
 - gebiedsontwikkeling Verzilveren aan zee, bij Den Helder;
 - aanlanding Afsluitdijk Fryslân, sedimentgebruik gecombineerd met drempelverwijdering Boontjes;
 - inrichting Eems-Dollard leidt tot afname van de getijdeslag in combinatie met vaargeulontwikkeling.
- Streef naar robuuste natuurontwikkeling voor een groot gebied.



Milieuopties

Opstellen van een gemeenschappelijk programma voor ecocertificering op:

- mitigeren van licht en geluid;
- toepassen van walstroom en LNG;
- voorkomen van invoer van exoten via ballastwater;
- toepassen van duurzame onderwaterschipbescherming en scheepsreiniging;
- *fishing for litter* (lopende pilots structureel maken);
- baggeren minimaliseren, baggerspreiding optimaliseren en baggerspecie duurzaam aanwenden (kweldervorming of versterken Griend);
- landschap



Landschap en ruimtelijke kwaliteit worden vaak vergeten, maar zijn van groot belang. Neem ze mee in de ontwikkeling van je havens. De deelnemers onderschrijven de genoemde punten en willen deze inbrengen in het traject van ecoportcertificering.

Voor beide opties willen de havens afstemmen met het programma Naar een Rijke Waddenzee. Kijk ook naar ervaringen van andere havens. Denk ook aan buitenlandse havens, of naar Rotterdam, zodat je een beeld krijgt van wat je in en om de haven allemaal kunt doen.

Een belangrijk deel van de werkgelegenheid in het Waddengebied is geconcentreerd in deze vier havens. Ze zijn dus essentieel, maar hoe ga je ze positioneren? Laat zien wat deze havens hebben: veel kwaliteit van leven, een mooie omgeving en werk dat daarbij past. Geef aan de werelderfgoedstatus en aan je ambitie een stevige plek in je havenvisie. Leg daarbij een relatie met vissers, natuurorganisaties en anwb, maar ook met clubs waar je niet in eerste instantie aan denkt. Probeer met een andere, ruime blik naar je haven te kijken. Harlingen stelt voor hier een sessie over te organiseren op een boot.



Broedkamers voor innovatie

Door het aanbieden van kennisfaciliteiten die innovatieve bedrijven ondersteunen ontwikkel je kennisconcentraties. Zo worden de havens broedplaatsen voor innovatie. Geef specifieke aandacht aan de rol van kennis. Sluit daarbij aan bij de negen top-sectoren waarvoor de regering de innovatie wil bevorderen.

Taco van den Heiligenberg	Programma Rijke Waddenzee
Wim Schoorlemmer	Programma Rijke Waddenzee
Dirk Jan Hummel	Syntens
Klaas Arie Beks	Provincie Fryslân/ Waddenfonds
Steven van Stralen	Provincie Fryslân
Gert Schouwstra	Provincie Fryslân
Ewan Boonstra	Regionaal College Waddengebied
Brugt Hoogland	Gemeente Den Helder
Michiel Bakelaar	Gemeente Den Helder
Wouter Slob	Gemeente Harlingen
Hilda van der Tuin	Gemeente Harlingen
Henk Doeven	Gemeente Eemsmond